

TỌA ĐÀM NHÂN SINH HẠNH PHÚC
(Giảng Giải Đề Tử Quy)
Tập 20

Giám định: Lão pháp sư Tịnh Không

Chủ giảng: Thầy Thái Lễ Húc

Địa điểm: Học hội Tịnh tông Đài Nam, Đài Loan

Thời gian: 15/02/2005 - 23/02/2005

Viết dịch: Ban biên dịch Pháp Âm Tuyên Lưu

Chào mọi người! Chúng ta vừa nói đến, người xưa rất coi trọng tình nghĩa, điều này đều được thể hiện trong [mối quan hệ] với người thân, bạn bè. Cho nên Lý Bạch đã viết bài thơ “Tại lầu Hoàng Hạc tiễn Mạnh Hạo Nhiên đi Quảng Lăng”, trong đó có đoạn:

*“Bạn từ lầu Hạc lên đường,
Giữa mùa hoa khói, Châu Dương xuôi dòng.
Bóng buồm đã khuất bầu không,
Trông theo chỉ thấy dòng sông bên trời.”*

“Bóng buồm đã khuất bầu không”, ông tiễn bạn là đợi đến khi hoàn toàn không còn nhìn thấy bạn nữa thì ông ấy mới luyến tiếc quay về, tình nghĩa đó, tâm trân trọng đó của ông đối với bạn đã biểu lộ ra trong lúc tiễn biệt bạn. Trẻ nhỏ hiện nay có thể viết được bài thơ như vậy không? Rất khó! Bởi vì trẻ nhỏ hiện nay không có tâm cung kính, tương đối nóng lòng, sốt ruột. Vì vậy trong những lễ nghi này, chúng ta cũng trường dưỡng sự cung kính của trẻ đối với người khác.

Mấy hôm trước, người anh kết nghĩa của tôi đến nghe tôi giảng bài, anh từ Đài Trung tới. Sau khi nghe được hai tiết thì lại có việc gấp, nên ngay chiều hôm đó anh phải rời đi, anh nói không đến nghe tôi giảng thì anh cảm thấy khó chịu, sự ủng hộ của anh đối với tôi không nói cũng hiểu, anh thật sự rất ủng hộ tôi. Sau đó tôi liền tiễn anh đi một đoạn đường, tiễn anh tới ga xe lửa, khi anh rời đi, tôi vẫn đứng ở đó, “đợi người đi, hơn trăm bước”. Bỗng nhiên nhớ đến quen biết với anh 10 năm nay, rất nhiều quyết định của tôi, anh đều rất ủng hộ, tuy rất nhiều lần tôi đều thất bại, nhưng anh vẫn luôn luôn rất tin nhiệm tôi. Anh nói: “Chỉ cần em giữ tâm ban đầu đối với mọi người, đối với xã hội này thì nhất định sẽ làm được những việc lợi ích cho người khác.” Cho nên anh luôn quan tâm tôi, anh

nhìn thấy tôi mấy năm nay tập trung tinh thần vào giáo dục, anh cũng rất hoan hỷ, rất vui mừng.

Câu tiếp theo là: *“Người lớn đứng, nhỏ chớ ngồi, người lớn ngồi, bảo mới ngồi.”* Tức là khi người lớn đứng thì người nhỏ chúng ta không được ngồi, đợi người lớn bảo chúng ta ngồi thì chúng ta mới ngồi, đây là lễ nghi tiến thoái. Học lễ nghi cũng phải học cho linh hoạt, không nên học cứng nhắc. Ví dụ như nhìn thấy người khác thì phải hành lễ, phải cúi chào, nhưng khi bạn đang trong thang máy rất chật hẹp, bỗng nhiên nhìn thấy chú bạn đến, bạn có nên cúi chào chú không? Nếu cúi chào thì có thể người bên cạnh đều bị bạn gạt qua một bên. Cho nên, học lễ nghi phải vận dụng cho linh hoạt. Vừa rồi giáo sư Trương cũng nói, khi ở trong nhà vệ sinh thì có nên hành lễ cúi chào không? Vậy thì không cần, mà đợi đi ra rồi hãy chào là được. Chúng ta phải tùy tình hình mà làm, vận dụng sao cho phù hợp từng nơi.

Chúng tôi có một vị thầy giáo, thầy ấy cũng đã học “người lớn ngồi, bảo mới ngồi”, nên khi đến một đơn vị khác, trao đổi với người phụ trách nơi đó, đối phương là phụ nữ. Cả hai đứng nói chuyện rất lâu thì người phụ nữ này liền ngồi xuống, cô ấy vừa ngồi xuống, người bạn này của tôi, bởi vì cô kia là người lớn, “Người lớn đứng, nhỏ chớ ngồi, người lớn ngồi, bảo mới ngồi”, nhưng người lớn chưa cho phép nên thầy ấy vẫn tiếp tục đứng, vị trưởng bối này nói chuyện cứ phải ngược mặt lên. Bởi vì thầy ấy rất cao mà cô thì đang ngồi, cứ ngược như vậy, nên đột nhiên cô cảm thấy rất mỏi cổ, cô nói: “Cậu ngồi xuống đi, cổ của tôi sắp không chịu nổi rồi.” Khi chúng ta nhìn thấy người khác cứ phải ở đó ngược đầu lên nhìn thì không cần đợi người lớn bảo bạn ngồi, bạn liền rất tự nhiên mà ngồi xuống. Học không nên học cứng nhắc. Cho nên “người lớn ngồi, bảo mới ngồi”.

Có một đứa trẻ, em ấy khoảng chừng hai, ba tuổi, là một bé gái. Một hôm đi dạo chơi cùng với cha mẹ và bà ngoại trong công viên, cha của em ngồi đó xem báo, em ấy thì ngồi trên chiếc ghế dài. Bỗng nhiên bà ngoại của em đi đến, em liền nhảy xuống, bởi vì chiếc ghế đó tương đối cao, em ấy vội nhảy xuống, không đứng vững nên chúi về phía trước, sau đó ngã xuống. Bà ngoại và cha em đều cảm thấy rất kỳ lạ, liền vội vàng đứng lên đỡ em dậy và hỏi: “Con làm gì mà phải nhảy xuống vậy?” Bé gái này nói: “Người lớn đứng, nhỏ chớ ngồi.” Bởi vì bà ngoại đến nên em vội vàng nhảy xuống. Kết quả khiến người cha rất xấu hổ, bà ngoại đi đến mà người cha không hề để ý, ngồi đó xem báo, vậy mà đứa con gái mới hai, ba tuổi của anh đã biết nhảy xuống. Cho nên hậu sinh khả úy, đứng

trước những em bé học sách thánh hiền này, chúng ta cũng phải cố gắng học tập giống như các em vậy, thực hành *Đệ Tử Quy*.

Câu tiếp theo: *“Trước người lớn, phải nhỏ tiếng, nhỏ không nghe, không đúng phép”*, đây cũng là lễ phép khi nói chuyện, trước mặt người lớn thì cũng phải nói nhỏ một chút, nếu không sẽ ảnh hưởng đến cuộc nói chuyện của người lớn. Trẻ nhỏ hiện nay đối với việc lúc nào nên nói chuyện, lúc nào không nên nói chuyện, nắm bắt chừng mực này tương đối kém. Thường khi những đứa trẻ gặp nhau thì không thể kiềm chế được, chúng la hét rất âm ỉ. Vào lúc này người lớn chúng ta cần phải ngăn chặn đúng lúc, nếu không khi chúng đã thành thói quen rồi thì rất khó uốn nắn trở lại. Do đó, phát hiện các em nói chuyện lớn tiếng, ảnh hưởng đến người lớn nói chuyện thì phải nhanh chóng nhắc nhở: “Các con hãy nhỏ tiếng một chút.” Có một số trường bối nói: “Nhỏ tiếng một chút!”, con trẻ liền nhỏ tiếng, nhưng nhỏ tiếng được bao lâu? Được ba phút, chúng lại không kiềm chế được. “Nhỏ tiếng một chút nghe chưa!” Sau đó được ba phút, lại không hiệu quả. Trường bối lại nói: “Thôi đi, thôi đi! Cứ mặc kệ chúng nó.” Như vậy có đúng không? Không đúng! Cho nên, giáo dục cần phải có tính nhẫn nại mới được.

Trung Quốc rất nhấn mạnh đạo trung dung, thật ra đạo trung dung biểu hiện trong cuộc sống thường ngày của một người. Ví dụ như, mặc quần áo có cần đạo trung dung hay không? Mặc quá nhiều thì rất nóng, mặc quá ít thì sẽ bị lạnh. Ăn cơm thì sao? Ăn quá nhiều thì bị đau dạ dày, ăn quá ít thì sẽ bị đói. Nói chuyện có cần trung dung hay không? Đúng vậy! Cho nên “trước người lớn, phải nhỏ tiếng”. Nhưng nếu nói chuyện với người lớn mà nói không rõ ràng thì rất thất lễ, vì vậy “nhỏ không nghe, không đúng phép”. Nói chuyện với người lớn, phải làm sao cho người lớn nghe rõ ràng chúng ta đang nói gì, hơn nữa cũng phải chú ý, khi nói chuyện mắt phải nhìn đối phương, nhìn người lớn, gọi là “khi hỏi đáp, mắt nhìn thẳng”. Chúng ta nói chuyện với trẻ nhỏ hiện nay, ánh mắt của chúng có thể tập trung nhìn vào bạn được bao lâu vậy? Rất khó tập trung lâu! Có thể được mười giây đã khá lắm rồi. Trẻ nhỏ nói chuyện với người khác mà mắt không chuyên chú, chứng tỏ tâm của chúng không có cung kính, rất nông nổi. Tại sao trẻ nhỏ hiện nay lại nôn nóng như vậy? Đó là do quá thiếu giáo dục về lễ phép, lâu ngày thì việc ta ta làm. Do đó những chi tiết nhỏ này, cũng cần người lớn chúng ta cố gắng nhẫn nại hướng dẫn, từ từ khiến các em có thể đi vào khuôn phép, lúc nào cũng nghĩ cho người khác.

“Đến phải nhanh, lui phải chậm”, gặp người lớn phải nhanh chóng bước đến, không nên để người lớn đợi quá lâu; khi nói chuyện với người lớn xong,

chúng ta chuẩn bị rời đi thì từ từ lùi lại mấy bước, rồi sau đó hần bước đi. Khi người lớn vừa nói chuyện xong thì bạn không nên lập tức nói: “Vâng, tạm biệt!”, liền vội vàng rời đi. Như vậy giống như nói với người lớn rằng: “Con hận không thể đi ngay lập tức, không muốn ở lại thêm một giây nào nữa!” Lúc nào chúng ta cũng phải để ý đến cảm nhận của người khác, cho nên “lui phải chậm”. Câu cuối cùng trong phần Xuất Tắc Để:

Kính chú bác, như cha ruột; kính anh họ, như anh ruột.

Từ “chú bác” và “anh họ” này, vào thời xưa có ý nghĩa là chú bác, có thể mở rộng là cậu, những người lớn cùng thế hệ với bác, chú, cậu; còn “anh họ” gồm có anh em bên nội, chị em bên nội, anh em bên ngoại, chị em bên ngoại, những quan hệ thân thích này. Chúng ta có thể hồi tưởng lại một chút, những người chú, người bác này cũng đều đồng hành, chăm sóc chúng ta trưởng thành, cũng không biết đã từng bông bế chúng ta bao nhiêu lần, trong lòng cũng thầm cầu chúc chúng ta khỏe mạnh trưởng thành, cũng đều rất quan tâm chúng ta. Tục ngữ nói “chịu ơn một giọt, báo ơn một dòng”, có thái độ như vậy thì đời người mới phúc hậu, cuộc đời mới tràn đầy niềm vui.

Lần diễn giảng này tôi cũng nhìn thấy rất nhiều vị trưởng bối, rất nhiều bạn, đều là những người tôi quen biết mấy năm gần đây, cũng có rất nhiều người một, hai năm chưa gặp mặt. Khi gặp mặt thì những vị trưởng bối và những người bạn này đều rất vui vẻ, họ cũng cầu chúc cho tôi có thể có chút tiến bộ trong khoảng thời gian này. Khi tôi đứng trước lời cầu chúc chân thành của họ, tôi đều ghi nhớ trong lòng, “Chịu ơn một giọt, báo ơn một dòng”, nên càng cần phải cố gắng hoàn thiện mình, sau đó cống hiến cho xã hội, khiến cho những người cầu chúc cho bạn đều có thể sanh tâm hoan hỷ. Cũng giống như vậy, những người bác, người chú, người anh chị em bên nội này cũng đều đồng hành cùng trưởng thành với chúng ta, cũng dành rất nhiều điều dặt, quan tâm đối với chúng ta, cho nên tình nghĩa này chúng ta cũng phải luôn để ở trong lòng. Khi họ cần, chúng ta nhất định tận tâm tận lực giúp đỡ họ.

Từ “chú bác” này, ngoài những người có mối quan hệ thân thuộc ra, chúng ta cũng có thể giải thích rộng hơn một chút. Chú bác này là đại biểu cho mọi người, cũng tức là phụng dưỡng cha mẹ của bất kỳ ai, chúng ta đều phải có tâm cung kính; đối xử với anh chị em của bất kỳ người nào, chúng ta cũng phải có tâm thương yêu, cũng phải quan tâm. Khi chúng ta dùng cách giải thích như vậy thì tấm lòng của chúng ta sẽ rất rộng lớn, tâm lượng lớn thì phước cũng lớn.

Cư sĩ Hứa Triết ở Singapore, bà ấy là quốc bảo của Singapore, từng có phóng viên phỏng vấn bà. Bởi vì mấy chục năm trong cuộc đời bà đều luôn dốc sức chăm sóc người bệnh, chăm sóc người nghèo khổ, phóng viên hỏi bà: “Bà giúp đỡ nhiều người như vậy, giúp đỡ nhiều người ngoài như vậy...” phóng viên mới hỏi được một nửa thì bà liền nói: “Tôi đâu có giúp đỡ người ngoài. Người tôi giúp đỡ đều là anh chị em của tôi.” Trong thái độ của bà, nơi nào là nhà của bà vậy? Toàn bộ vũ trụ là nhà của bà. Phóng viên lại hỏi bà: “Bà chăm sóc mọi người, vậy ai chăm sóc cho bà?” Bạn xem, con người đều có rất nhiều phiền não, chăm sóc người khác còn sợ không ai chăm sóc mình. Bà rất vui vẻ trả lời: “Tôi không cần chăm sóc bản thân, ông trời sẽ chăm sóc tôi.” Bạn xem, thái độ sống rộng lượng biết bao! Mà thái độ sống này của bà hoàn toàn tương ứng với kinh điển thánh hiền.

Lão tử có nói: “Đạo trời không thiên vị, thường giúp đỡ người thiện”, cho nên người lương thiện thì phước báo của họ không thể giới hạn. Bà Hứa Triết nói, trong tủ lạnh của bà không biết tại sao có thêm rất nhiều đồ ăn, hơn nữa cũng không biết là do ai tặng. Thưa các bạn, tại sao không biết do ai tặng vậy? Khi người cho đi không mong báo đáp thì người báo đáp cũng không muốn để cho bà biết. Nếu hôm nay chúng ta đi tặng quà là có mục đích, quà đem đến còn phải nói với người nhận rằng: “Đây là quà tôi mang đến đó.” Khi chúng ta cho đi mà có mục đích thì đối phương tiếp nhận cũng sẽ có gánh nặng, giống như đang nợ bạn một ân huệ vậy, con người sống với nhau như vậy sẽ có áp lực. Nhưng bà Hứa Triết cho đi mà không mong báo đáp, hơn nữa bà cảm thấy đó hoàn toàn đều là việc bà nên làm, vì vậy người tiếp nhận sự giúp đỡ của bà đều cảm động từ trong nội tâm, nên khi có cơ hội có thể giúp bà làm một số việc thì mọi người đều rất chủ động, mua một ít thức ăn để trong tủ lạnh của bà.

Lúc trước khi cô giáo Dương ra ngoài dạy các em đọc kinh, viết thư pháp, mỗi lần học xong, khi học sinh về hết, cô vào nhà bếp, lúc nào cũng phát hiện một số thức ăn, chỗ này một túi rau, chỗ kia một túi trái cây, cũng không biết do ai tặng. Cho nên, chúng ta đích thực có thể dùng tâm chân thành của mình, để kết bạn với mỗi một người, khi bạn coi người trong thiên hạ là anh em, thì người trong thiên hạ cũng sẽ coi bạn là anh em. Cho nên “trong bốn biển đều là anh em”, đó là kết quả, vậy nguyên nhân phải gieo như thế nào? Nhất định là chúng ta coi người trong thiên hạ như người một nhà, chúng ta chủ động cho đi thì mới có thể có được kết quả như vậy.

Trong Hiếu Kinh có một đoạn nói rằng: “Kính trọng cha người thì con họ vui, kính trọng anh người thì em họ vui, kính trọng vua người thì bề tôi trong nước vui, kính trọng một người mà ngàn vạn người vui”, cho nên thực ra quan hệ giữa người với người không phức tạp, chỉ cần bạn có tấm lòng chân thành thì nhất định sẽ có được nhân duyên rất tốt. Khi chúng ta rất cung kính cha của người khác thì con cái của họ cũng sẽ sanh tâm hoan hỷ, tin rằng bạn cũng sống chung rất tốt với người trong gia đình của họ. “Kính trọng anh người”, bạn tôn kính anh của họ thì tất cả những người em trai, em gái của họ cũng sẽ rất vui vẻ. “Kính trọng vua người”, bạn tôn kính cấp trên của họ hoặc tôn kính công ty của họ thì những đồng nghiệp làm chung với họ cũng sẽ rất tôn kính bạn. Vì vậy, khi chúng ta lúc nào cũng giữ tâm cung kính thì tự nhiên sẽ có được tình hữu nghị của mọi người.

Ngoài việc phải cung kính đối với cha, với anh mà chúng ta vừa mới nhắc tới, phải tiến thêm một bước là làm được “yêu ai yêu cả đường đi”. Phải kính “chú bác”, kính “anh họ”; ví dụ nói con cái của anh, con cái của em trai, hoặc là con cái của bác, con cái của chú, chúng ta cũng cần phải yêu thương. Ngày xưa vào thời nhà Minh, có một vị nữ sĩ tên là Chương Giai Anh, cha mẹ của cô qua đời từ rất sớm, nên từ nhỏ cô đã mồ côi. Cô có ba người anh, nhưng sau đó ba người anh cũng qua đời rất sớm, cô cùng với chị dâu chăm sóc những đứa cháu. Nhưng thật không may, ba người chị dâu này của cô cũng lần lượt qua đời, trong tình cảnh như vậy, Chương Giai Anh liền quyết tâm nhất định phải gánh vác trách nhiệm này, cố gắng nuôi dạy những đứa cháu này trưởng thành. Khi cô có thái độ như vậy, đó thực sự là “kính chú bác, như cha ruột; kính anh họ, như anh ruột”. Bởi vì cô làm như vậy, nhất định sẽ khiến cho các anh của cô được an ủi, các anh được an ủi thì cũng sẽ khiến cho cha mẹ được an ủi, cho nên chúng ta phải “yêu ai yêu cả đường đi”. Suốt đời cô không lấy chồng, nhưng cô có bị thiệt thòi không? Tin rằng khi cô dùng tâm yêu thương chân thành để yêu thương bảo hộ những đứa cháu này thì cuối đời cô cũng sẽ được những đứa cháu này phụng dưỡng.

Trong quá trình dạy học, tôi cũng đã từng gặp học sinh có cha mẹ đã qua đời, được người cô nuôi dưỡng. Khi người cô này tìm hiểu đối tượng đều nói với đối phương rằng: “Khi lấy chồng tôi nhất định phải mang theo hai đứa cháu này.” Lúc đó, khi tôi nói chuyện với cô của học sinh này, tôi cảm thấy kính trọng cô từ đáy lòng. Thật sự khi nói chuyện với cô, nói mới nửa chừng, có khi tôi không kiềm nổi nước mắt, cảm nhận được sự giữ tâm trung nghĩa đó của cô. Khi mỗi vị trưởng bối đều có thể lúc nào cũng yêu thương bảo hộ con cháu mình, tin rằng dù trong

hoàn cảnh gia đình không được viên mãn cũng sẽ có sự phát triển rất tốt. Đây là nhắc đến “yêu ai yêu cả đường đi”, cho nên đối với người lớn phải kính trọng, đối với người nhỏ phải yêu thương.

Vừa mới nhắc tới bà Hứa Triết, bà coi người trong thiên hạ như người nhà của mình. Vào thời nhà Tấn, có một người đọc sách tên là Tổ Dịch. Khi đó nước Tấn không được ổn định, phía Bắc có Ngũ Hồ loạn Hoa, ông bắt buộc phải dắt mấy trăm hộ gia đình, bao gồm người thân của ông và những người hàng xóm trong làng cùng nhau chuyển đến nơi gọi là Hoài Tứ. Bởi vì từ nhỏ ông đã rất nghĩa hiệp, rất hay chăm sóc người, cho nên trên đường đi, toàn bộ xe ngựa đều nhường cho người lớn tuổi ngồi, bản thân ông thì đi bộ. Ông cũng đem toàn bộ tài sản, thuốc men trong nhà ra cho mọi người dùng, trên đường luôn chăm sóc tất cả mọi người như vậy. Lúc đó Tấn Nguyên Đế rất khâm phục đức hạnh của ông, nên phong cho ông một chức quan để ông làm, và ông làm cũng rất tốt. Hơn nữa, ông thường giữ tâm nguyện nhất định phải lấy lại những vùng đất đã bị chiếm mất của đất nước, ông có hoài bão to lớn như vậy. Quả đúng như thế, trong cuộc đời của ông, cũng đã lấy lại được rất nhiều vùng đất mà nhà Tấn bị chiếm mất.

Trong quá trình lánh nạn này, Tổ Dịch cũng luôn lo liệu cuộc sống cho tất cả mọi người, đều phụ giúp họ làm sao canh tác, làm sao để có thu hoạch tốt. Khi gặp những bộ hài cốt, bởi vì thời chiến tranh loạn lạc nên thường có thể nhìn thấy rất nhiều hài cốt khắp nơi trên mặt đất, Tổ Dịch liền tổ chức mọi người đem những hài cốt này đi chôn cất đàng hoàng, còn tổ chức một số hoạt động cúng tế cho họ. Những hành động này khiến những bá tánh đi theo ông rất cảm động, có một lần khi mọi người cùng nhau ăn cơm, rất nhiều trưởng bối trong khi nói chuyện đã nói: “Chúng ta đã lớn tuổi như vậy rồi mà còn gặp được Tổ Dịch, giống như cha mẹ tái thế của mình vậy, chúng ta có chết cũng không hối tiếc.” Tâm nhân nghĩa này của Tổ Dịch, không biết đã cảm động biết bao nhân dân bá tánh, nên khi Tổ Dịch qua đời thì toàn bộ nhân dân đau buồn giống như cha mẹ họ qua đời vậy. Cho nên thực sự, Tổ Dịch đã làm được câu “kính chú bác, như cha ruột; kính anh họ, như anh ruột”.

Khi tôi đến Úc học, có gặp một vị trưởng bối, lớn tuổi hơn cha tôi. Thời gian ở Úc, bác ấy bị xuất huyết dạ dày, nôn ra rất nhiều máu cục, khi bác ấy đến học viện của chúng tôi, đúng lúc tôi gặp bác ấy thì thấy sắc mặt của bác nhợt nhạt, đều tái xanh. Tôi vội vàng thông báo cho những nhân viên làm việc ở nơi đó, nhanh chóng đưa bác vào bệnh viện, may mà không có gì nghiêm trọng, chỉ cần

cố gắng điều dưỡng một khoảng thời gian. Bởi vì chúng tôi đến đây là để học, nên mỗi ngày đều có rất nhiều tiết học cần học tập, vị trưởng bối này cần phải có người chăm sóc, nên tôi liền xung phong nhận, tôi nói: “Để tôi chăm sóc.” Tôi muốn thể hội một chút cảm nhận của việc hiếu dưỡng cha mẹ. Bởi vì tôi sống với cha mẹ một thời gian, rất nhiều bạn bè nói: “Bạn thật hiếu thảo, sống cùng với cha mẹ!”, nhưng tôi thấy rất hổ thẹn, bởi vì sức khỏe của cha mẹ còn tốt hơn tôi, nhìn thì có vẻ như tôi chăm sóc cha mẹ, nhưng thực ra rất nhiều việc đều là cha mẹ chăm sóc tôi. Bây giờ ở Úc có cơ hội này, vị trưởng bối này bị bệnh thì chúng ta có thể thực hành câu “cha mẹ bệnh, nếm thuốc trước”, những việc này đều có thể làm được; “sáng phải thăm, tối phải viếng”, luôn nhìn thấy nhu cầu của bác ấy. Tôi rất vui vẻ, tuy không thể lên lớp được, nhưng chúng ta có thể thông qua việc chăm sóc vị trưởng bối này, thật sự làm được những gì mình đã học.

Bởi vì dạ dày bác ấy bị tổn thương nên không thể ăn được những thức ăn khó tiêu hóa, nhất định phải bắt đầu ăn từ những loại thức ăn dạng bột giống như cho trẻ sơ sinh ăn, hơn nữa cứ khoảng hai tiếng đồng hồ phải ăn một lần. Tôi bắt đầu học cách chăm sóc người lớn tuổi, cứ hai tiếng lại nấu một bát cháo cám yến mạch cho bác ấy ăn. Trong quá trình này, tôi đã nâng cao mức độ cẩn thận của mình, vị trưởng bối đó cũng rất vui vẻ khi tôi giúp bác ấy dưỡng bệnh. Cũng bởi nhân duyên này, mà tôi học được rất nhiều đạo lý đối nhân xử thế từ vị trưởng bối này. Vị trưởng bối này tuy là công nhân, công việc của bác cũng rất nhiều, có khi phải xuống dưới cống thoát nước, xuống dưới cống thoát nước rất sâu để làm việc. Nhưng bác quản lý rất nhiều người Ấn Độ, bởi vì Singapore là nơi có rất nhiều người từ rất nhiều quốc gia khác di dân đến, bác ấy nói mình quản lý người của các nước, lúc nào bác cũng xung phong xuống trước. Xuống đó rất nguy hiểm nên bác không để công nhân của mình xuống trước, mà tự mình xung phong xuống trước. Đời sống công nhân có khi rất túng thiếu, bác đều hào phóng đi giúp đỡ họ, mà cũng chưa từng đòi lại họ.

Trong quá trình này, tôi lại được thân cận với một người nhân đức. Tuy bác ấy là người lao động chân tay nhưng bác lại thích văn hóa Trung Quốc, và còn viết được chữ tiểu triện rất đẹp. Cho nên đích thực, chúng ta phải lễ kính tất cả mọi người, vì có rất nhiều ngoại hủ tàng long đều ở xung quanh bạn mà bạn không biết. Nếu bạn có thể không ngừng giữ tâm cung kính thì bạn thực sự lúc nào cũng gặp được quý nhân, và có thể thể hội được câu “gần người nhân, tốt vô hạn, đức ngày tăng, lỗi ngày giảm”.

Bởi vì chúng tôi sống cùng với nhau nên chăm sóc lẫn nhau, đúng lúc tôi phải rời đi trước thì bác Trần này cùng với một số người nam ở cùng với chúng tôi tụ họp cùng nhau vào tối ngày hôm trước. Sau đó họ tiễn tôi đi, tôi cũng thể hội được rất sâu tình cảm không nở rời xa giữa những người đàn ông với nhau. Cho nên tôi nói, không chỉ người nam với người nữ có chân tình, mà người nam với người nam cũng có chân tình chân nghĩa. Điều quan trọng nhất vẫn là chúng ta phải dùng tâm chân thành đối xử với người khác. Vì vậy, “kính chú bác, như cha ruột; kính anh họ, như anh ruột”. Chúng ta tiếp tục học chương thứ ba là Cẩn.

Chúng ta nhìn thấy chữ “cẩn” này, liền nghĩ đến điều gì vậy? Phải thật cẩn thận, cẩn thận khi nói năng, hành động. Thực ra khi giảng “Nhập tắc hiếu, Xuất tắc lễ” có quan hệ gì tới cẩn thận không? Cũng đều có. Những lễ nghi nhắc tới trong chương Xuất Tắc Lễ như: “Người lớn đứng, nhỏ chớ ngồi, người lớn ngồi, bảo mới ngồi. Hoặc ăn uống, hoặc ngồi đi, người lớn trước, người nhỏ sau”, đều là chừng mực trong lời nói và hành động, chúng ta cũng cần cẩn thận khi giao tiếp.

Có một công ty đầu tư nước ngoài nổi tiếng ở Bắc Kinh, cần tuyển nhân viên, ứng viên cũng phải thông qua nhiều vòng phỏng vấn, làm nhiều bài kiểm tra, còn phải thi tiếng Anh nữa. Trong quá trình này đã loại ra rất nhiều người, cuối cùng còn lại một số người chuẩn bị phỏng vấn lần cuối cùng. Lúc đó ông chủ của công ty đi vào, ngồi cùng với họ một lát thì ông chủ này nói: “Bây giờ tôi có việc cần phải ra ngoài khoảng 10 phút, mọi người đợi tôi một chút.” Ông chủ này đi ra ngoài, mọi người ngồi ở bên trong được một hai phút thì đứng dậy, sau đó nhìn thấy trong văn phòng có một số tài liệu, họ liền lật ra xem; một người xem xong, còn đưa cho người khác xem, và người này cũng lật ra xem. Sau đó mười phút trôi qua, ông chủ này bước vào và nói: “Mọi người đều không được tuyển chọn.” Bởi vì trong văn phòng có lắp camera, cho nên nhìn thấy người nào cũng chạm vào đồ đạc của công ty. Bởi vì họ chưa được học câu: “Việc tuy nhỏ, chớ tự làm, nếu tự làm, khuyết đạo con”; họ cũng chưa được học qua: “Vào phòng trống, như có người”, cho dù chủ nhân không ở đó, cho dù người khác không ở đó, chừng mực mà chúng ta phải giữ cũng không được giảm bớt đi chút nào. Khi ông chủ này tuyên bố: “Mọi người đều không được tuyển chọn”, thì những người này tức giận bất bình: “Sao có thể như vậy được!” Những sinh viên vừa tốt nghiệp đại học này nói: “Từ nhỏ đến lớn cũng không có ai nói cho chúng tôi biết, không được phép tự ý lật xem tài liệu của người khác.” [Những hành vi] đối nhân xử thế này vô cùng quan trọng, cho nên phải cẩn thận.

Công phu “cẩn” này nếu xem từ phương diện nhỏ thì có thể một khi chúng ta không cẩn thận sẽ làm trở ngại đến người khác, ví dụ bạn ngồi không đàng hoàng, chân còn duỗi thẳng ra thì rất có thể sẽ làm người khác vấp ngã; nếu như từ phương diện lớn, bạn không đủ cẩn thận, cũng có thể gây nên tai họa, gây nên thương vong. Khoảng thời gian trước ở Mỹ có một vụ rơi máy bay trực thăng, sau đó điều tra ra nguyên nhân, là khi kiểm tra máy bay thực ra đã có vết nứt, nhưng không phát hiện ra, cho nên người và máy bay đều bị tổn hại. Vì vậy, khi chúng ta làm công việc mình nên làm cũng phải luôn luôn cẩn thận, nếu không có thể do sơ suất, mà gây nên tổn hại đến tài sản và tính mạng của người khác.

Giống như tôi thường xuyên phải đi máy bay đến rất nhiều nơi để diễn giảng, nếu như không cẩn thận, hôm nay phải đi Malaysia mà không tìm thấy hộ chiếu thì sẽ xảy ra tình huống gì? Bởi vì không làm được “mũ quần áo, để có định, chớ để bừa, gây dơ bẩn” nên sẽ có kết cục gì vậy? Không chỉ bản thân mà có thể toàn bộ tâm trí sẽ vô cùng căng thẳng, nếu đi không được sẽ có lỗi với ai? Có lỗi với những người đang chờ đợi mình. Vì vậy, cẩn thận tuy là một việc nhỏ, nhưng tầm ảnh hưởng của nó thực sự rất lớn. Nếu người lãnh đạo của một đơn vị không cẩn thận thì cũng có thể vì một việc rất nhỏ, mà gây nên lỗi lầm không cách gì bù đắp được. Do đó, nhất định phải dưỡng thành thái độ cẩn thận cho trẻ ngay từ khi còn nhỏ.

Năm ngoái, ở Trung Quốc đại lục xảy ra một vụ án khiến mọi người đều phải suy ngẫm, đó là vụ án Mã Gia Tước. Mã Gia Tước là một sinh viên đại học, em ấy vẫn chưa tốt nghiệp, nhưng tham gia rất nhiều thí nghiệm vật lý, hóa học trên toàn quốc, cũng đạt được thứ hạng, em ấy có ưu tú không? Ưu tú. Cuối cùng, bởi vì xung đột với bạn học mà em ấy đã giết bốn người, bị truy nã toàn quốc. Vụ án này đã làm chấn động cả giới giáo dục, khiến họ suy nghĩ lại về việc, phải chú trọng giáo dục đạo đức cho thanh thiếu niên. Tôi cũng đã hỏi một số người bạn rằng: “Bạn xem Mã Gia Tước làm ra chuyện như vậy, bạn có cách nhìn như thế nào?” Có một số người nói rằng: “Người như vậy mau chóng đem đi tử hình, đem đi bắn.” Có một số người trong ngành giáo dục, họ có thể không đứng ở góc độ này, họ sẽ cảm thấy Mã Gia Tước rất đáng thương. Em ấy vẫn chưa bước ra ngoài xã hội, tại sao lại làm ra chuyện tàn nhẫn như vậy, chuyện tày đình như vậy?

Cho nên sự kiện này, gia đình phải phản tỉnh, trường học cũng phải phản tỉnh, tại sao một sinh viên đại học có thành tích ưu tú như vậy nhưng lại không học được thái độ làm người. Hơn nữa, trước khi sự việc này xảy ra, có lẽ em ấy là niềm tự hào của cha mẹ, bởi vì em là người ở nơi làng quê xa xôi mà thi đậu

đại học, cả thôn của họ chỉ có em ấy là sinh viên đại học. Cho nên thực sự, chúng ta không nên bị những thứ “danh” bên ngoài này nhấn chìm, mà cần phải nhìn thấy càng thực chất hơn rằng, điều khiến cuộc đời của một người có thể bước đi vững vàng, viên mãn không phải là học lực, mà là đức hạnh. Mã Gia Tước chưa học qua Đệ Tử Quy, nếu em ấy đã học “phàm là người, đều yêu thương” thì em ấy sẽ không thể nào làm ra như vậy. Nếu em ấy được học “anh thương em, em kính anh”, hoặc được học “lời nhường nhịn, giận tự mất” thì sẽ không làm ra chuyện đáng tiếc này.

Tại sao em ấy lại nảy sinh ý định giết người? Bởi vì bạn học của em thường hay cười nhạo em, vì em quá nghèo, em không có áo quần đẹp để mặc. Ở trong tù em còn nói với trưởng trại giam rằng: “Bộ quần áo tù này là bộ quần áo đẹp nhất mà con từng được mặc.” Khi tất cả bạn học đều cười nhạo em như vậy thì cảm giác tự ti của em sẽ càng ngày càng khó chịu, do bị kích động như vậy nên mới đánh mất lý trí. Từ sự việc này, tôi cũng nói với phụ huynh, bạn cần đứng từ một góc độ khác nữa để nhìn sự việc, đó là tại sao những bạn học này bị giết? Tại sao vậy? Có phải ngẫu nhiên không? Không phải! Bởi vì họ không có chừng mực làm người, họ chưa được học: “Không nịnh giàu, chớ khinh nghèo”, họ chưa được học: “Khuyết điểm người, chớ vạch trần. Việc riêng người, quyết chớ nói”, họ đem việc riêng tư của người khác ra giễu cợt, chửi trách người ta đối xử với họ không có lý trí. Còn có một câu nói rằng: “Phô việc ác, tức là ác, ác cùng cực, tai họa đến”, người ta như chó cùng rứt gầu.

Cho nên từ sự việc này chúng ta cũng phải suy ngẫm, chúng ta dạy con cái tuyệt đối không được để chúng làm tổn hại người khác, giống như Mã Gia Tước; cũng giống vậy, chúng ta cũng phải dạy con cái, không được đi gây chuyện, công kích người khác. Khi con trẻ nói chuyện đều là cười nhạo người khác, đều là khinh miệt người khác thì bản thân phụ huynh chúng ta phải cẩn thận, bởi vì việc này sẽ khiến cho cuộc đời sau này của các em đầy rẫy nguy cơ. Từ trong sự việc này, chúng ta cũng hiểu được rằng, thật sự phải cẩn thận trong nói năng, hành động mới được. Chúng ta cùng xem kinh văn, chúng ta cùng nhau đọc một chút:

Sáng dậy sớm, tối ngủ trễ, già mau tới, quý thời gian.

“Sáng dậy sớm, tối ngủ trễ, già mau tới, quý thời gian”, ý nghĩa của câu này là buổi sáng thức dậy sớm một chút, buổi tối ngủ ít một chút. Rất nhiều phụ huynh sẽ nói: “Như vậy con trẻ sẽ không khỏe mạnh, để chúng ngủ nhiều một chút.” Thực sự ngủ có khi còn quan trọng hơn ăn, bởi vì trong khi ngủ thì toàn bộ cơ thể con người đang nghỉ ngơi, rất nhiều chức năng cơ thể đang hồi phục, nên

thông thường nhu cầu ngủ của trẻ nhỏ cũng tương đối nhiều. Nhưng nếu một người rất có chí hướng, tinh thần phong phú, thời gian ngủ của chúng cũng sẽ tự nhiên từ từ giảm bớt.

Cho nên cô Dương Thục Phân, chúng tôi đều nói cô là người “ngủ sớm, dậy sớm”, đó là ý gì vậy? Hai, ba giờ sáng cô ngủ; sáu, bảy giờ sáng thức dậy, nên gọi là “ngủ sớm, dậy sớm”. Không biết mọi người đã gặp cô Dương Thục Phân chưa? Bạn thấy cô một ngày ngủ 4 tiếng đồng hồ, nhưng khí sắc như thế nào? Mặt mày hồng hào, những người trẻ tuổi như chúng tôi đều cảm thấy không bằng cô. Ở Trung Quốc đại lục, có một vị thầy Đông y rất giỏi đã bắt mạch cho cô, ông nói với cô Dương rằng: “Cô ngủ ít như thế, mà khí sắc vẫn tốt như vậy, là bởi vì cô hấp thu khí của trời đất.” Khí của trời đất là gì? Là “chánh khí bưng bưng”! Khi chúng ta niệm niệm đều giống với giữ tâm của thánh hiền xưa, thì trạng thái thân tâm của chúng ta sẽ càng ngày càng tốt. Nhưng thưa các bạn, dục tốc thì bất đạt, bạn không nên nói: “Tôi phải noi theo cô Dương, hôm nay về chỉ ngủ 4 tiếng đồng hồ.” Đến lúc đó, sau một tuần cả người bị ốm đi thì tôi không chịu trách nhiệm đâu đấy. Chúng ta có thể từ từ làm cho cuộc sống thêm phong phú, xem nhiều sách hơn, khi bạn pháp hỷ sung mãn rồi thì ham muốn ngủ nghỉ có thể sẽ dần dần giảm bớt.

Thật ra “sáng dậy sớm, tối ngủ trễ”, bởi vì người thời xưa đều rất hiếu thảo, nên họ dậy rất sớm để làm việc nhà. Trong Chu Tử Trị Gia Cách Ngôn có nói: “Hừng sáng liền thức dậy, vẩy nước quét dọn sân; đêm đến khi đi ngủ, đóng khóa cửa ra vào”, tối đến phải đi kiểm tra cửa ngõ trong nhà xem đã đóng cẩn thận hay chưa, sau đó mời cha mẹ đi ngủ trước, cha mẹ đều ngủ rồi thì họ mới đi ngủ, cho nên “tối ngủ trễ”. Chúng ta cũng thường hay nghe thấy một số bài thơ ngày xưa rằng “*Canh ba chong đèn đến canh năm gà gáy, chính là thời gian dùi mài học tập của đấng nam nhi*”, khi cuộc đời họ có chí hướng thì họ sẽ quý trọng thời gian, không muốn lãng phí. Người Trung Quốc rất quý trọng thời gian, gọi là “tắc vàng khó mua tắc thời gian”, đích thực là khi bạn có rất nhiều tiền, có gia tài bạc tỷ cũng tuyệt đối không thể mua được thời gian đã đánh mất. Khi một đứa trẻ vô cùng cung kính, vô cùng cẩn thận đối với thời gian thì chúng sẽ không dễ gì lãng phí thời gian. Vào thời nhà Hán, có một bài thơ Nhạc Phủ cũng viết rằng: “*Trăm sông về biển Đông, ngày nào trở lại Tây, trẻ khỏe không nỗ lực, về già sẽ bị thương.*” Chúng ta mong muốn cuộc đời của con cái không có những điều đáng tiếc như vậy xảy ra, cho nên từ nhỏ nhất định phải dạy cho chúng biết quý trọng thời gian. Hơn nữa, thời gian làm việc, nghỉ ngơi phải bình thường, không nên cứ

đến ngày nghỉ là thức đến nửa đêm, ngày hôm sau lại ngủ đến tận trưa. Ngủ như vậy tôi thật sự không học được.

Chúng tôi hướng dẫn các em đọc kinh, cũng rất chú trọng thời gian làm việc và nghỉ ngơi, do đó chúng tôi nói với các em, sáu giờ rưỡi thức dậy, bảy giờ phải đọc Đệ Tử Quy. Những em nhỏ này đều sáu, bảy tuổi mà thôi, sau khi học xong thì thật sự làm được. Đúng lúc vào ngày mùng một tết, bởi vì giao thừa nên em ngủ tương đối trễ một chút, mẹ của em liền chỉnh đồng hồ báo thức trễ hơn một tiếng đồng hồ, muốn để cho em ngủ thêm một chút. Cuối cùng bé gái này có lẽ là do sinh hoạt đã quen, khoảng hơn sáu giờ thì tỉnh dậy, chột nhìn đồng hồ mới hơn năm giờ nên bé ngủ tiếp. Nhưng em hể ngủ thì cảm thấy càng ngủ càng khó chịu: “Sao thời gian qua chậm như vậy?” Bé gái lại xem đồng hồ thì thấy đã bảy giờ. Cuối cùng khi em bước ra khỏi phòng xem đồng hồ thì thấy tám giờ rồi, em lập tức khóc òa và nói: “Tám giờ rồi mà con chưa đọc Đệ Tử Quy!” Tại sao em ấy khóc vậy? Bạn xem, em có trách nhiệm đối với học vấn, em kính trọng thầy cô giáo, nên không muốn làm trái lời thầy cô dạy. Chúng ta làm phụ huynh phải phối hợp với thầy cô giáo, không nên càng giúp càng hỏng việc. Trẻ con ngủ ít nửa tiếng không sao cả, nhưng nếu khiến em mất đi tâm cung kính đối với thầy cô giáo thì đó mới là vấn đề lớn. Tiết học này giảng đến đây, cảm ơn mọi người!